

Input fra workshop 29.1.2015 på Sabro Kro

Forbedrede udearealer og staldforhold til slagtesvin i frilands- og økobesætninger

Marie Buus, Udviklingscenter for Husdyr på Friland

mabu@udviklingscenter.com

Projektet pECOSYSTEM har modtaget støtte fra "Grønt Udviklings- og Demonstrations Program, GUDP under Fødevareministeriet"

Se præsentationer fra workshoppen:

<http://udviklingscenter.com/projekter/igangvaerende/pecosystem/workshop-forbedrede-udearealer-og-staldforhold.html>

Læs mere om projektet: <http://agro.au.dk/forskning/projekter/pecosystem/>

På workshoppen var der forskellige oplæg, hvorefter der var gruppediskussioner, med udgangspunkt i nedenstående spørgsmål. I hver gruppe var der to tovholdere, der havde ansvaret for at notere gruppedeltagernes udsagn.

Ved et efterfølgende møde med tovholderne blev input fra de enkelte grupper sat sammen til dette dokument.

Dokumentet skal ses som et internt papir og skal bruges til det videre arbejde i pECOSYSTEM og andre projekter.

Da dokumentet er baseret på de udsagn og diskussioner der var i grupperne, vil der være udsagn, som der var bred enighed om, og udsagn som kun en enkelt person udtrykte en holdning til. Oplysninger om det er ikke indsamlede.

Der var 48 deltagere på workshoppen heraf ca. halvdelen frilands- og økoproducenter.

Essens af dagens gruppe-debatter:

1. Spørgsmål til diskussion efter oplæg med Heidi Mai-Lis Andersen (AU-Foulum) om adfærd

Hvilke af grisens adfærdsmæssige behov er vigtige i en velfærds svineproduktion?

De basale behov som foder, vand og hvile er vigtigst.

I den forbindelse blev det diskuteret, hvor mange ædepladser der skal til. Skal man evt. placere foder og vand flere forskellige steder i stien?

Skal der tænkes mere på, at grise er sociale dyr, og derfor gerne vil æde på samme tidspunkt?

Sove-/hvile arealer skal tilgodeses, så grisene har et trækfrit og behageligt underlag i et roligt område af stien.

Evt. flere mindre arealer for at tilgodeses undergruppering af grisene.

Det kan være aktuelt at se på opdeling af stierne.

Termoregulering: Mulighed for afkøling i varme perioder og for at holde varmen i kolde perioder. Årstidsvariation er en stor udfordring.

Det er lettere at undgå at grisene fryser om vinteren, end at sikre de bliver afkølede om sommeren.

Beskæftigelsesmateriale: Grisen skal have mulighed for at udøve sin naturlige rodeadfærd.

Gødeadfærd: Vi har brug for at de øvrige arealer/zoner er så veldefinerede, at grisen ikke har lyst til at gøde i de arealer, som er tiltænkt noget andet. Og at grisen rent faktisk gøder i de områder vi gerne vil have den til at gøde i.

Det kan være svært at få grisene ud i udearealerne om vinteren.

Hvad er en lille henholdsvis en stor flokstørrelse?

Hvad er din erfaring: Hvad fungerer bedst set fra hhv. producentens og grisens synsvinkel?

Der er ikke enighed om, hvad en lille kontra en stor flokstørrelse er.

Nogle synes en lille flokstørrelse er < 20 stk. Andre at en lille flok er < 50. Andre hæftede sig ved Heidi Mai-Lis udmelding om, at grise kan kende op til 80 individer, og at alt under det, må være en lille flok.

Det blev diskuteret om storflokke er problematisk i forhold til, at grisen ikke kan kende alle de øvrige grise i stien. På baggrund af Heidi Mai-Lis oplæg blev det konkluderet, at grisen er ligeglad med om gruppen er stor eller lille. Hvis flokken er stor dannes der undergrupper i flokken/stien.

Diskussion omkring fordele og ulemper ved storstier:

Storflokke giver flere frihedsgrader / fleksibilitet i forhold til indretning af stier og udeareal pga. der er flere m2 at fordele aktiviteter og zoner på. Det giver dermed også mulighed for at indrette mere nytænkende og spændende arealer som f.eks. et decideret "rodeareal".

Ved storstier kan det være et problem med arealudnyttelsen både ved indsættelse af smågrise og i perioden med levering af slagtesvin. Aflukning af stiarealer og evt. fleksibilitet ved opsættelse af stiadskillelser kan bidrage til en bedre funktion og arealudnyttelse af stien.

Tidsforbruget er ens om flokken er stor eller lille. Tiden bruges blot forskelligt. Ved små stier er der ofte mere manuelt arbejde. Hvis flokken / stien er så stor, at der er vægtsortering, vil den tid, man sparer ved udvejning, blive brugt på inspektion i stedet. Ved vægtsortering er det det fysiske arbejde der bliver lettere.

Mindre vask eller i hvert fald mindre tidsforbrug til vask, når man har storstier.

Storflokke er problematiske ved håndtering af udbrud af sygdom og unormal adfærd. Derfor er det vigtigt at man kan praktisere alt ind/alt ud.

Hvis man har styr på sit management ser storstier godt ud. Det vigtigste er at være på forkant - specielt ved storflokke.

Det vigtigste er ikke flokstørrelsen, men at systemet uanset flokstørrelser, er rationelt i forhold til håndtering af halm, gødning, foder og dyr.

Skal grisene primært være ude og have mulighed for at gå ind? Eller: Skal grisene primært være inde og have mulighed for at gå ud?

Diskussionen gav anledning til mange forskellige mindre diskussioner i grupperne. Der var følgende synspunkter:

Hvis grisene går ude på marken er det optimalt mht. dyrevelfærd. Der er f.eks. ingen problemer med halebid, men det er svært at gennemskue, hvad der mangler/er forkert indenfor.

Indearealet er til lejeareal – soveplads, men der skal være opmærksomhed på, hvilke ressourcer/faciliteter grisene får tilbudt både inde og ude.

Det er ordet "ude" der sælger grisen! Men rendyrket udeproduktion er for dyrt og kræver også opmærksomhed omkring miljøet. Det afhænger af årstiden, om grisene prioriterer at være mest inde eller mest ude. Om sommeren vil de gerne sove ude – om vinteren modsat.

Det er vigtigt, at der er tørt og mulighed for skygge i udearealet om sommeren, hvilket kræver overdækning af udearealet. Grise mærker ikke de bliver solskoldede.

Mulighed for fuld overdækning af udearealet ville give flere muligheder for at eksperimentere med indretningen af udearealet. Det er vigtigt kun at have én adgang mellem ude/inde arealet for at minimere risikoen for træk.

Det er vigtigt at sikre rationelle arbejdsgange, når vi tænker udvikling og ændring af staldmiljøet (zoner mv.)

Overordnet mundede det ud i, at der blev talt om en fleksibel stald, som kan ændres efter årstiden (sommer/vinter).

Tænker du på grovfoder som foder (eller blot som rode / beskæftigelsesmateriale)?

Der var flere af grupperne, der ikke nåede at diskutere dette spørgsmål.

I en af grupperne tænkte deltagerne mest rodemateriale, men efter et par ledende spørgsmål blev de mere nuancerede... Man kan jo tænke i at tildele letfordøjeligt grovfoder.

I en anden af grupperne blev der sagt, at der ved hangriseproduktion, skal fodres med vådfoder og grovfoder.

Forslag om at undersøge mulighederne for majsensilage til svin.

2. Spørgsmål til diskussion efter oplæg af Mathias Andersen (Agrotech), Helle Lahrmann (VSP-SEGES), Lisbeth Brogaard (VSP-SEGES) og Marie Buus & Marianne Bonde (UHF) med praktiske eksempler på, hvad der virker i forhold til miljø, dyrevelfærd, inde- og udearealer:

Sp. 1: Hvordan vil ekstra overdækning af udearealet påvirke miljø, dyrenes trivsel, arbejdsmiljø og produktion?

Der var generelt stor opbakning til at overdække udearealet noget mere.

Ekstra overdækning vil give mere konstant vejr, mere læ og minimere solskoldninger. Det vil give mulighed for at lave flere aktiviteter i udearealet, såsom fodring, aktiviteter hvor grisen kan udøve rodeadfærd og andet.

Der kunne arbejdes med mere fleksible former for overdækning i stedet for tag: net, gardin eller lign. som kan reguleres efter vejrforhold.

Miljømæssigt vil mere overdækning af udearealet give mindre vand i gylletanken. Hertil blev nævnt, at det ikke i sig selv sikrer, at udearealerne er tørre.

Enkelte mente, at vand i udearealerne ikke er noget problem, for det er systemerne indrettet til at kunne håndtere.

Sp. 2: Er vådfoder en mulighed i koncepterne? Og er det overhovedet ønskeligt?

Generelt var der ikke mange deltagere, der syntes at vådfoder er noget at arbejde videre med – systemet findes pt og kan anskaffes hvis ønsket.

Her er nogle af de synspunkter, der blev diskuteret:

- Det er problematisk i åbne stalde i forhold til frost. Det er for bøvl menten nogen og en nævnte at det i praksis vil kræve en tank til hver stald, hvilket kan være noget af en udfordring med mange stalde spredt både på ejendommen og mellem flere ejendomme.
- Ved vådfoder skal der være én ædeplads/gris. Det låser mange andre ting fast. Det blev dog nævnt, at det kan være en god ide for trivsel og dyrevelfærd at måltidsfodre (alle grise æder på samme tid)
- Mindre miljøpåvirkning
- Vådfoder dur ikke til dybstrøelse, det sviner for meget..
- Vådfoder kan måske give mindre aggressivitet, men kun, hvis der er ædepladser nok. Hvis der er for få ædepladser giver vådfoder mere aggression end tørfoder ad lib.
- En del producenter har vandforsyning i tilknytning til foderautomaterne og nævner, at det kan give samme fordele som decideret vådfodring.

Sp. 3: Hvordan kan nytænkning af udearealet bidrage til en velfungerende sti, der sikrer, at grisene får opfyldt deres adfærdsmæssige behov ved en indsættelsesvægt på henholdsvis 15 kg og 40 kg

Der var ikke mange grupper, der i virkeligheden svarede på spørgsmålet...

Alternativ til indsættelse i slagtesvinestalden ved 40 kg: indsættelse ved fravæning og derefter neddeles ved 40 kg. En lovende ide kan også være at fravænne grisene på mark, så de går ude i længere tid før indsættelse i slagtesvinestald.

Fleksibel indretning a 'la' stakladeprincip – måske bør man tænke fremtidens stalde omvendt, så man skaber lyse og luftige stalde uden "udearealer" (Så udearealerne kommer "ind"). Evt. lameller med slyngplanter

Berige udearealet - der er brug for at finde på noget ekstra: rodekasse, sandkasse, "legeplads", alternativ udformning af udearealet (ikke bare firkantet), jord eller andet spændende rodemateriale på en vogn.

<p>Rodekasser er et spændende tiltag men der er en hygiejnisk udfordring – det kan være en smittebombe</p> <p>Læhegn er spændende – træer eller tæt hæk.</p> <p>Automatisk tildeling af grovfoder, mere spændende grovfoder</p> <p>Bedre at kunne – og have lov til - at lukke af for udearealet, når det er koldt/stormer end at have plasticstrimler</p> <p>Pilerensning er spændende</p>
<p>Sp. 4: Hvilke af de nævnte miljøtiltag synes du det er realistisk at implementere i et velfærdskoncept?</p>
<p>Ikke alle grupper nåede at diskutere spørgsmålet.</p> <p>Foderoptimering er et indsatsområde</p> <p>Punktudsugning fra gyllekummen</p> <p>Bioforsuring kan være realistisk i fremtiden</p> <p>Gyllegardiner er nemme at sætte op</p> <p>Svært at håndtere årstidsvariation</p>
<p>Sp. 5: Hvad betyder det for grisene / er det vigtigt for koncepterne at der er naturligt lys og luft? Og hvad er naturligt lys og luft?</p>
<p>Bedre trivsel – f.eks. ved at installere en luftfane</p> <p>Vigtigt med tilstrækkeligt lys og luft</p> <p>Læhegn er spændende. Det ser pænt ud og giver læ ved udearealerne.</p>

3. Spørgsmål til workshoppen:

<p>Sp. 1: Hvad synes du er det vigtigste som vi skal arbejde videre med og hvorfor?</p>
<p>Der var mange meninger om, hvad det er vigtigt at arbejde videre med. Arbejdet skal foregå i samarbejde med interesserede producenter, så der opnås "ejerskab" til ideerne.</p> <p><u>Gødeadfærd:</u> Vi skal lære at forstå og dermed styre gødeadfærden. Det vil give mulighed for zoner, der fungerer optimalt, bedre hygiejne og rene grise. Det vil løse SÅ mange problemer. (Mindre forurening, bedre arbejdsmiljø og bedre luft for grise og mennesker)</p> <p><u>Udeareal:</u> Det er vigtigt at der fortsat er et udeareal i frilands- og økoproduktion, da det er det, der differentierer produktionen fra alm. konventionel produktion. Vi skal udvikle udearealet – ikke afvikle det. Målet er et godt, flot, attraktivt og funktionelt udeareal (for grise og mennesker). Aktivitet i udeareal kan være f.eks. grovfoder, rodemateriale, sølebad. Udeareal må gerne være "inde" – altså mere overdækning af udearealet eller helt overdækket udeareal. 75 % overdækning vil være godt for miljøet, og sikkert også for grisene. Det vil sikre mere skygge og mindre regnvand.</p> <p><u>Rodeadfærd - beskæftigelse:</u> Vi skal udvikle komplekse systemer - af hensyn til at beskæftige grisen. Man kan tænke i niveauforskelle mellem zoner. Kan man tænke udearealet som andet end en firkant? Eksempelvis have et udeareal med rundt om staldbygning eller lave en "legeplads". Tænk på den cirkel Heidi Mai-Lis viste omkring grisens dagsrytme og lav aktiviteter og zoner ud fra det. Endvidere arbejde med udvælgelse af egnede rodematerialer. Der skal tænkes i at indrette "Øér" i stien.</p> <p><u>Anbefalinger vedr. stalde/delelementer:</u> Det vil være rigtig godt at bygge en pilotstald med de elementer, vi mener, vil fungere godt. Der skal laves anbefalinger ud fra best practice på delelement niveau - så kan producenterne selv stykke løsningen sammen efter behov. Der er brug for anbefalinger til både nybyg og eksisterende bygninger. Vigtigt at tænke i fleksible løsninger. Se på åbne kvægstalde, der kan åbnes/lukkes afhængig af vejr og vind. Der bør arbejdes videre med forskellen på træk og ventilation Udvikling af systemer til automatisk vægtsortering (hvis billigere kan den bruges til mindre flokstørrelse) Adfærdsstyring – håndtering af problemer med øresår og halebid ved slagtesvinene gennem staldindretning og management</p> <p><u>Alternative systemer:</u></p>

Udegrise med mulighed for at gå ind i en hule

Hytter indenfor – ude med ly

Mobile slagtesvinestalde

Koncepter til hangriseproduktion, med gruppestørrelse, fodring og slagtevægt der sikrer høj dyrevelfærd og produktkvalitet.

Produktion og miljø:

Flere producenter! Stimulering til etablering af sohold?

Avls-indsats: So-genetik der passer til udendørs produktion

Lavere foderforbrug

Miljøholdbare systemer

Der skal være opmærksomhed på forskelle mellem økologi og friland, så begge systemer kan optimeres.

Sp 2: Hvad skal der til, for at du bliver lige så stolt af at vise din slagtesvineproduktion frem som din faremark?

- Helhedsindtryk af bedriften er vigtigere end indtryk af udearealet.
- Grisene: Trivelige og veltilpasse grise; undgå halebid. Rene grise – også selvom de opholder sig i udearealet.
- Udearealet er vigtigt, det definerer friland. Udearealet skal være rent og funktionelt. Der er forslag omkring mulighed for mere drænet gulv i udearealet, samt (dyb)strøelse i udeareal?
- Spændende udeareal for både grise og forbruger/medarbejder? Træer - blomster
- Udvikle udearealet til at være andet end et gødeområde. Flere aktiviteter i udeareal. Ideer kan være: Jordbassin – rodeområde, grovfoder, badekar – pas på hygiejne. Udearealet skal kunne opfylde grisenes behov fra faremarken
- At der er et godt arbejdsmiljø
- Det skal være muligt at have grise, uden man generer naboer med fluer. Det vil kræve, at grisene kan rode overalt i stierne, så der ikke bliver plads til fluelarver..

Sp 3: Hvor tror du, at vi kan lave den største positive forandring i forhold til:

a: Dyrevelfærd

- Mere plads pr. gris.
- Tillade fabriks aminosyrer, bedre fodersammensætning
- Alt ind/alt ud
- Sikre sygdomsbehandling
- Imødekomme behov for nyhed (f.eks. grovfoder)
- Rodemateriale.
- Grovfoder – type og udfodring. Alternativt kan man se grovfoders hovedberettigelse som "at skabe aktivitet".
- Undgå kastration
- Undgå tatovering – det er dyremishandling
- Meget halm/lys/luft
- Velisoleret stald
- Undgå halebid
- Klimastyring/ventilation
- Sølebad i form af badekar? Eller store kummer med vand. Skal kunne renses.
- Lyngflis er godt rodemateriale, men der er problemer med for kraftige pinde der kommer i gyllen.
- Svinene udendørs på marken i videst muligt omfang

b: Miljø

- Forsuring af gylle – det er et godt sted at starte.
- Teknologi
- Reducere foderforbrug
- Tillade fabriks aminosyrer (mindre forurening)
- Gyllekøling – hvis varmen kan anvendes
- Der er et dilemma i de mange kvadratmeter til specielt økologiske slagtesvin, da det potentielt giver en større guldoverflade pr gris og dermed større risiko for NH3 fordampning.
- Rene udearealer, drænet gulv
- Styret gødeadfærd

c: Arbejdsmiljø

- Automatisering: der skal kunne tiltrækkes god arbejdskraft
- Sikre et godt arbejdsmiljø for at sikre god arbejdskraft
- Store flokstørrelser skal passe til temperamentet hos dem der arbejder der, så der ikke bliver stress med flytning, vejning mm
- Jo bedre dyrevelfærd jo bedre arbejdsmiljø
- Velfungerende staldsystem
- Automatisk vægtsortering/vejning af grise
- Hygiejne, rengøring, medicinregler

d: Produktion (tilvækst, foderudnyttelse)

- Tillade fabriks aminosyrer
- Udvikle nye proteinkilder (tang/insekter/m.m.)
- Overdække foderplads, hvis den er ude
- Jo mere grovfoder jo højere kød%
- Reducere dødelighed hos slagtesvin
- Genetik – solinier der passer til udendørs produktion